

BURSA ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEKİ BİZANS SİKKELERİ: TARİH, İKONOĞRAFI VE EKONOMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Fevzi Mercanoğlu

Giriş

Bursa Arkeoloji Müzesi'ndeki Bizans sikke koleksiyonu, yalnızca birer ekonomik araç olmanın ötesine geçerek, Bizans İmparatorluğu'nun politik, kültürel ve dini kimliğini yansıtan zengin birer tarihsel belge olarak karışımıza çıkmaktadır. İmparatorların gücünü ve egemenliğini sembolize eden portrelerden, Hristiyanlığın zaferini ve yayılımını simgeleyen dini ikonografiye kadar bu sikkeler, dönemin ruhunu ve toplumsal değerlerini ayrıntılı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Sikke yüzeylerine işlenmiş semboller, yazıtlar ve betimler, yalnızca döneminin sanat anlayışını değil, aynı zamanda Bizans'ın ideolojik propagandasını da yansıtmaktadır. Bu nedenle, müze-deki Bizans sikkeleri, imparatorluğun çeşitli dönemlerindeki siyasi, dini ve kültürel dönüşümleri incelemek için eşsiz bir kaynak sunmaktadır. Sikkeler üzerindeki detaylar, tarihçiler ve arkeologlar için yalnızca ekonomik işlevleri değil, aynı zamanda Bizans toplumu içindeki güç ilişkilerini, dini inançları ve sanatsal eğilimleri anlamak adına da büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Bursa Arkeoloji Müzesi'nin Bizans sikke koleksiyonu, hem yerel hem de uluslararası araştırmalar için vazgeçilmez bir kaynaktır.¹

¹ Bursa Arkeoloji Müzesi'nde gerçekleştirdiğim bu kapsamlı çalışmada, Bursa Arkeoloji Müze Müdüresi Çiğdem Durakoğlu'na ve müze sikke seksiyonu sorumluları Ahmet Sancıtar, Emine Demir Deve ve İbrahim Tan'a, gösterdikleri olağanüstü ilgi ve sağladıkları katkılar için derin şükranlarımı sunarım. Bursa Arkeoloji Müzesi sikke seksiyonunun son derece sistematik ve düzenli bir şekilde organize edilmiş olması ve müze envanter defterlerinin özenle tutulmuş olması, çalışmamın her aşamasında büyük kolaylık sağlamıştır. Ayrıca, bu çalışmada değerli bilgileriyle bana rehberlik eden ve sürekli destek veren

Bursa Arkeoloji Müzesi

Bursa Arkeoloji Müzesi, 1 Eylül 1904 tarihinde dönemin Milli Eğitim Müdürü Azmi Bey'in öncülüğünde, Müze-i Humayun Umum Müdürlüğü'nün bir şubesi olarak Bursa Erkek Lisesi'nin bir bölümünde kurulmuştur. Bu statüde faaliyet gösterdiği dönemde, müze, çeşitli arkeolojik ve tarihi eserleri toplayarak sergilemiştir. 1930 yılında, müzenin yönetim yapısı müdürlük seviyesine yükseltilmiş ve Yeşil'deki Çelebi Sultan Mehmet tarafından inşa ettirilen Yeşil Medrese'ye taşınmıştır. 1972 yılında, Kültürpark'ta modern bir binanın inşa edilmesiyle müzenin arkeoloji bölümü bu yeni yapıya taşınmıştır. Bu yeni bina, müzenin genişleyen koleksiyonunu daha uygun koşullarda sergileyebilme olanağı sağlamıştır.

Bursa, Anadolu Yarımadası'nın kuzeybatısında stratejik bir konumda bulunmakta olup, Asya ve Avrupa'nın etkileşim sahasında yer almaktadır. Bu coğrafi özellikleri, Bursa'nın tarih öncesi dönemlerden itibaren kültürel ve ticari bir merkez olarak önemini korumasına olanak sağlamıştır. Bursa, Prehistorik dönem yerleşimlerinin yanı sıra, Antik Çağ'da Bithynia ve Mysia bölgelerinin önemli merkezlerinden biri olarak tanınmıştır. Bursa Müzesi, 60 binden fazla eseriyle, ülkemizin en kapsamlı ve zengin koleksiyonlarına sahip müzelerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu geniş koleksiyon, hem yerel hem de uluslararası düzeyde bilimsel araştırmalar ve kültürel çalışmalar için önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Bizans İmparatorluğu Tarihi

Bizans İmparatorluğu, M.S. 324 yılında Roma İmparatoru I. Konstantin tarafından kurulan Konstantinopolis şehri etrafında teşekkül etmiştir. İmparatorluk, 1453 yılında Osmanlı Devleti'nin Sultan II. Mehmet tarafından fethedilmesiyle son bulmuştur.² Yaklaşık olarak 11 yüzyıl süresince varlığını sürdüren bu imparatorluk, bu uzun süre zarfında hem siyasi hem de kültürel alanda geniş bir etki ve miras bırakmıştır. Bizans İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu'nun mirasını devralarak, Orta Çağ boyunca önemli bir güç merkezi olmuştur ve bu dönemde geliştirdiği bürokratik, askeri ve dini yapılarla tanınmıştır.

Tarihçi Cyril Mango'nun analizine göre, Bizans İmparatorluğu'nun tarihsel gelişimi üç ana dönemde ele alınmaktadır. Erken Bizans Dönemi,

Samsun Müze Müdürlüğü'nde görevli uzman Ömer Çepnioğlu'na da teşekkürlerimi arz ederim. Bu değerli katkılar, araştırmamın bilimsel niteliğini ve doğruluğunu artırmada önemli rol oynamıştır.

² Fevzi, Mercanoğlu. "Bursa Arkeoloji Müzesinde Bulunan Bir Grup Herakleios Dönemi Sikkesi". Meriç Uluslararası Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, 6(16), 2022, s. 180.

imparatorluğun kuruluşundan 7. yüzyılın sonlarına kadar devam eden bir süreçtir. Bu dönemde, Bizans, Roma İmparatorluğu'nun kültürel ve idari mirasını devralarak, Hristiyanlığın devlet dini olarak benimsenmesiyle büyük bir dini ve kültürel merkez haline gelmiştir. Orta Bizans Dönemi ise, 7. yüzyıldan itibaren, Anadolu'nun Türkleşmeye başlamasıyla veya 1204 yılında gerçekleşen Dördüncü Haçlı Seferi'ne kadar süren dönemi kapsamaktadır. Bu evrede, Bizans İmparatorluğu, önemli siyasi ve askeri reformlar gerçekleştirmiş, aynı zamanda ekonomik ve kültürel açıdan dikkate değer ilerlemeler kaydetmiştir³.

Bizans İmparatorluğu'nun tarihsel olarak sona erdiği tarihe dair çeşitli akademik görüşler mevcuttur. En yaygın ve kabul gören görüş, 1453 yılında İstanbul'un Osmanlı Türkleri tarafından fethedilmesinin Bizans İmparatorluğu'nun nihai ve kesin çöküşünü temsil ettiği yönündedir. Ancak, bazı tarihçiler ve araştırmacılar, 1461 yılında Trabzon ve Mora Despotluğu'nun Osmanlı egemenliğine geçmesini de Bizans'ın sona erdiği bir tarih olarak değerlendirirler. Bunun yanı sıra, bir grup tarihçi, 1204 yılında Haçlıların İstanbul'u işgal ederek yağmalamaları ve burada kurdukları Latin İmparatorluğu'nun 57 yıl süren varlığını Bizans İmparatorluğu'nun gerçek yıkılışı olarak öne sürmektedir. Bununla birlikte, Bizans İmparatorluğu'nun başlangıç ve bitiş tarihine ilişkin en geçerli ve yaygın olarak kabul gören perspektif, imparatorluğun 11 Mayıs 330 tarihinde kurulduğu ve 29 Mayıs 1453 tarihinde sona erdiği'dir. Bu tarihsel bakış açısına göre, Bizans İmparatorluğu yaklaşık olarak 1123 yıl süresince varlığını devam ettirmiştir.⁴

Bizans Sikkeleri

Bizans İmparatorluğu'nun para sistemi, geç Roma sikkelerinin ana karakteristiklerini devralarak, mal ve hizmetlerin ödemesi, özellikle asker ve memurlar için uygun ödeme yöntemlerinin yanı sıra vergilerin tahsilinde kritik bir işlev üstlenmiştir. Aynı zamanda, paralar, bir hükümdarın imajını yayma ve halkın hangi egemene bağlılık duyduğunu hatırlatma konusunda da etkili bir araç olarak kullanılmıştır. Bizans para biriminin en belirgin unsuru, kuşkusuz altın solidus ya da nomisma'dır. I. Konstantin tarafından 4. yüzyılda tanıtılan bu sikke, 700 yıl boyunca para birimi standardı olarak üstün bir konumda kalmış ve nihayetinde 12. yüzyılda elektrik hiperpiron tarafından yerini almıştır.

³ Cyril Mango, Bizans : Yeni Roma İmparatorluğu, çev. Gül Çağalı Güven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul. 2021 s. 9

⁴ Alexios G. C. Savvides and Benjamin Hendrickx, Introducing Byzantine History (A Manuel for Beginners), Paris: Herodotos, 2001 s. 20-22.

Bizans sikkeleri, üç temel ana metalin kullanımıyla darp edilmiştir: altın, gümüş ve bakır. Bununla birlikte, 11. yüzyılda yaşanan ekonomik krizlerin etkisiyle, düşük ayarlı altın (elektrum) ve düşük ayarlı gümüş (billon) gibi daha az değerli alaşımlar da sirkülasyona sokulmuştur. Bu değişim, dönemin mali istikrarını sağlama çabaları bağlamında değerlendirilmektedir.⁵

Bizans İmparatorluğu'nun ekonomik sisteminin temelini, solidus olarak bilinen ve altın malzemeden üretilen para birimi oluşturmuştur.⁶ Solidus'un yanı sıra, yarım solidus değerinde olan "semissis" ve üçte bir solidus değerinde olan "tremissis" adı verilen alt birimler de ihdas edilmiştir. Bizans altın sikke birimi olarak bilinen solidus, diğer adıyla nomisma, 4,55 gram ağırlığında olup, dönemin para sistemi içinde standart bir ölçü birimi olarak işlev görmüştür.⁷

Hristiyanlığın benimsenmesiyle, Bizans sikkelerinde pagan betimlemele-
rin yerini Hristiyan ikonografisi almıştır. Bu süreçte, Hristiyan inancını yay-
manın bir yolu olarak sikke tasvirleri de bir ölçüde kullanılmıştır. Pagan sem-
boller ve kişilikler terk edilerek, haç ve Hristogram gibi Hristiyan simgeler
kullanılmaya başlanmıştır.⁸

Maden külçelerini sikkelerden ayıran en belirleyici unsur, sikkelerin üze-
rinde yer alan betimli veya betimsiz damgalardır. Numizmatik literatürde
"tip" olarak adlandırılan bu damgalar, Bizans sikkelerinde de yaygın bir şe-
kilde kullanılmış olup, sikkelerin otantikliğini ve ekonomik işlevlerini belir-
lemede önemli bir rol oynamıştır. Bu damgalar, aynı zamanda dönemin siya-
si ve ideolojik mesajlarını taşıyan semboller olarak da değerlendirilmektedir.⁹

Bu sikkelerin ön yüzlerinde, imparatorların büstlerine yer verilmişken,
arka yüzlerinde büyük bir "M" harfi bulunmaktadır. Bu "M" harfi, Folli's'in
tam değerini, "K" harfi Folli's'in yarısını ve "I" harfi ise Folli's'in dörtte birini
temsil etmektedir. Ayrıca, sikkelerin arka yüzlerinde darphane bilgileri ve
nominal değer belirtilmiş olup, I. Justinianus döneminden itibaren sikkele-
rin basım yılı da eklenmiştir.¹⁰

⁵ Oğuz, Tekin, Yapı Kredi Koleksiyonu Bizans Sikkeleri: Byzantine Coins The Yapı Kredi Col-
lection. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999. s. 37

⁶ John F. Chown, A History of Money From AD 800, Routledge, London 1994, s.34.

⁷ Tülay, Karaoğlu, "Giresun Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Bizans Sikkesi", Atatürk Üniver-
sitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum. 2017 s. 36-37.

⁸ Ceren Ünal, Bizans Sikkelerinde Kutsal Kişi Tasvirleri, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2010, s. 20.

⁹ Cecile, Morrisson, Antik Sikkeler Bilimi Numismatik Genel Bir Bakış, (Çev.: Zeynep Çizme-
li Öğün), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2002. s. 44

¹⁰ D. Zeliha Gökalp, Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Mü-
dürlüğü Yayınları, Ankara, 2019. s. 8

Bizans Sikkeleri Kataloğu

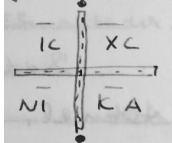

Ön Yüzü

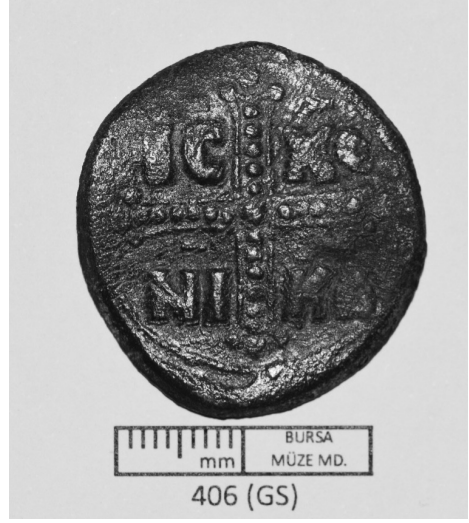
Arka Yüzü

Eserin Envanter No	: 3052
Adı	: Sikke, Bakır
Tür	: Bronz
Devri	: Bizans, Thedora (1055-1056)
Ağırlığı	: 11,36 gr
Ölçüleri	: Çap-27x29 mm, Kalınlık 3mm
Müzeye Geliş Tarihi	: 23/07/1973
Müzeye Geliş Şekli	: Satın Alma
Benzer Yayın	: H. Goodance A. Handbook of the Coinage of the Byzantine Empire, London 1971 s. 234 örnek 4
Ön Yüz Tanımı:	Cepheden ayakta duran giysili İsa.Başında halesi elinde İncil taşımaktadır.Her iki yanında "IC,XC" monogramları ve etrafında " + EMMANOVHΛ " yazısının bazı harfleri seçilebilmektedir. Bazı şekillerinin darplarının üst üste basıldığı görülmektedir.
Arka Yüz Tanımı	: Monogram yazılıdır. Oksitlenmiş ve aşınmıştır.

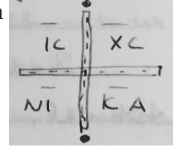

Ön Yüzü

Arka Yüzü

Eserin Envanter No	: 406
Adı	: Sikke, Bakır
Tür	: Bronz
Devri	: Bizans, Thedora (1055-1056)
Ağırlığı	: 8,58 gr
Ölçüleri	: Çap-27x29 mm, Kalınlık 2mm
Müze Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Müze Geliş Şekli	: Bilinmiyor
Benzer Yayın	: H. Goodance A. Handbook of the Coinage of the Byzantine Empire, London 1971 s. 234 örnek 4
Ön Yüz Tanımı	: Ayakta duran İsa. Başında halesi .Her iki yanında "IC,XC" monogramları ve etrafında " + EMMANOVHΛ " yazısının bazı harfleri seçilebilmektedir. Bazı şekillerinin darplarının üst üste basıldığı görülmektedir.Aşınmıştır.
Arka Yüz Tanımı	: Süslü haçın kolları arasında

yazılıdır.

Ön Yüzü

Arka Yüzü

Eserin Envanter No	: 288
Adı	: Sikke, Bakır
Tür	: Bronz
Devri	: Bizans, I. Romanus (919-944)
Ağırlığı	: 5,75 gr
Ölçüleri	: Çap-24x25 mm, Kalınlık 2mm
Müzeye Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Müzeye Geliş Şekli	: Bilinmiyor
Benzer Yayın	: H. Goodance A. Handbook of the Coinage of the Byzantine Empire, London 1971 s. 201 örnek 2
Ön Yüz Tanımı	: "+RWMAh bASILEVS RWM" yazısı içinde sakallı I. Romanus.
Arka Yüz Tanımı	: "+RWMA-h'EhOEwBa-SILEVSRW-MAIWh" yazılıdır.

Ön Yüzü

Arka Yüzü

Eserin Envanter No	: 338
Adı	: Sikke, Bakır
Tür	: Bronz
Devri	: Bizans, Mauricius Tiberius (582-602)
Ağırlığı	: 11,80 gr
Ölçüleri	: Çap-30x33mm, Kalınlık 2mm
Müze Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Müze Geliş Şekli	: Bilinmiyor
Benzer Yayın	: H. Goodance A. Handbook of the Coinage of the Byzantine Empire, London 1971 s. 86 örnek 15
Ön Yüz Tanımı	: "DN MAVRC TIB PP AVG" silik yazısı içinde cepheden Tiberius büstü.
Arka Yüz Tanımı	: Monogram yazılıdır.

Ön Yüzü

Arka Yüzü

Eserin Envanter No	: 12
Adı	: Sikke, Altın
Tür	: Altın
Devri	: Bizans, II. Justin (565-578)
Ağırlığı	: 1,49 gr
Ölçüleri	: Çap-15x16 mm, Kalınlık 1mm
Müze Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Müze Geliş Şekli	: Bilinmiyor
Benzer Yayın	: H. Goodance A. Handbook of the Coinage of the Byzantine Empire, London 1971 s. 76 örnek 3
Ön Yüz Tanımı	: "DN IVSTINVS PP AVG." Bazı harfleri okunabilen çevre yazısı içinde sağ profilden imparator giysili II. Justin büstü.
Arka Yüz Tanımı	: "VICTORIA AVGVSTORVM." Bazı harfleri okunabilen çevre yazısı içinde ilerleyen Victoria sol eli ile haçlı küre tutmaktadır. Ayaklarının altında "CONOB" yazılıdır. Darp yeri damgalıdır.

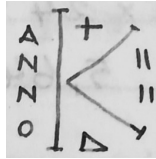

Ön Yüzü

Arka Yüzü

Eserin Envanter No	: 321
Adı	: Sikke, Bakır
Tür	: Bronz
Devri	: Bizans, II. Justin (565-578)
Ağırlığı	: 5,64 gr
Ölçüleri	: Çap-22x24 mm, Kalınlık 2mm
Müze Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Müze Geliş Şekli	: Bilinmiyor
Benzer Yayın	: H. Goodance A. Handbook of the Coinage of the Byzantine Empire, London 1971 s. 77 örnek 11
Ön Yüz Tanımı	: Tahtında oturan II. Justin ve Sophia. II. Justin haçlı asa, Sophia haç tutmaktadır. Etrafında "DN IVSTINVS PP AVG."
Arka Yüz Tanımı	: yazılıdır.

Ön Yüzü

Arka Yüzü

Eserin Envanter No	: 329
Adı	: Sikke, Bakır
Tür	: Bronz
Devri	: Bizans, II. Justin (565-578)
Ağırlığı	: 12,96 gr
Ölçüleri	: Çap-30x31 mm, Kalınlık 2,05mm
Müze Geliş Tarihi	: Bilinmiyor
Müze Geliş Şekli	: Bilinmiyor
Benzer Yayın	: H. Goodance A. Handbook of the Coinage of the Byzantine Empire, London 1971 s. 77 örnek 10
Ön Yüz Tanımı	: Tahtında oturan II. Justin ve Sophia. II. Justin haçlı asa, Sophia haç tutmaktadır. Etrafında "DN IVSTINVS PP AVG."
Arka Yüz Tanımı	: yazılıdır.

Ön Yüzü

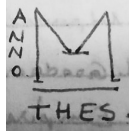

Arka Yüzü

Eserin Envanter No	: 4144
Adı	: Sikke, Bakır
Tür	: Bronz
Devri	: Bizans, II. Justin (565-578)
Ağırlığı	: 14,29 gr
Ölçüleri	: Çap-31x32 mm, Kalınlık 3mm
Müze Geliş Tarihi	: 05/07/1974
Müze Geliş Şekli	: Satın Alınma
Benzer Yayın	: H. Goodance A. Handbook of the Coinage of the Byzantine Empire, London 1971 s. 77 örnek 10

Ön Yüz Tanımı : "NTAPLI VNVS..." çevre yazısının bazı harfleri okunabilmektedir. Muhtemelen çevre yazısının baskısı hatalıdır. II. Justin ile Sophia cepheden tahtta oturuyorlar. Avuçlarında bir globus üzerinde üzerinde uzun bir haç tutarak II. Justin sağ elinde globus bulunan bir asa Sophia sol elinde tutmaktadır.

Arka Yüz Tanımı : Monogramı vardır. Kenarı gayri muntazamdır. Yer

yer aşınmıştır. yazılıdır

Sikkelerin Karşılaştırılması

Bursa Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Bizans sikkeleri, Bizans İmparatorluğu'nun ekonomik, siyasi ve dini yapısını yansıtan önemli kültürel objeler arasında yer almaktadır. Bu sikkeler, yalnızca birer ticaret aracı olarak değil, aynı zamanda hükümdarların ve imparatorluğun kimliğini ve ideolojisini yansıtan propaganda araçları olarak da hizmet etmişlerdir. Aşağıda, bazı sikkelerin detaylı bir incelemesi ve karşılaştırılması sunulmaktadır.

Envanter No: 3052 ve Envanter No: 406

Bu iki sikke, Bizans İmparatoriçesi **Theodora** dönemine (1055-1056) aittir. Sikkelerin ön yüzünde, **İsa** tasviri yer alır. İsa, başında hale ile cepheden ayakta dururken, elinde İncil'i taşır. Her iki yanında "IC, XC" monogramları bulunmaktadır ve çevresinde "+ EMMANOVHΛ" yazısı yer alır. Bu tasarım, dönemin Hristiyan ikonografisinin belirgin bir yansımasıdır ve İsa'nın kutsallığını vurgular. Ancak bu iki sikke arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır:

- **Envanter No: 3052:** 11,36 gram ağırlığında ve 3 mm kalınlığında olup, müzeye 23 Temmuz 1973'te satın alma yoluyla kazandırılmıştır. Arka yüzünde monogram bulunmakta ve yüzeyde oksitlenme ile aşınma belirtileri görülmektedir. Bu durum, sikkenin uzun süre dolaşımında kaldığını veya zorlu koşullara maruz kaldığını göstermektedir.
- **Envanter No: 406:** 8,58 gram ağırlığında ve 2 mm kalınlığında olup, müzeye geliş tarihi ve şekli bilinmemektedir. Arka yüzünde süslü bir haç tasviri bulunmaktadır. Haçın kolları arasında yer alan yazılar, zamanla aşınarak belirginliğini kaybetmiştir. Bu farklılıklar, sikkenin farklı bir kalıptan veya darphane koşullarından çıkmış olabileceğini göstermektedir.

Envanter No: 288

Bu sikke, Bizans İmparatoru **I. Romanus** dönemine (919-944) aittir ve diğer iki sikkeden oldukça farklı bir ikonografiye sahiptir.

- **Ön Yüz:** Sakallı I. Romanus'un cepheden tasviri bulunur. Çevresinde "+ RWMAh bASILEVS RWM" yazısı yer alır. Bu yazı, imparatorun Roma İmparatoru unvanını vurgular.
- **Arka Yüz:** "+RWMA-h'EhOEWbA-SILEVSRW-MAIWh" yazısı bulunmaktadır. Sikke, 5,75 gram ağırlığında, 24x25 mm çapında ve 2 mm kalınlığındadır.

Bu sikke, Bizans İmparatorluğu'nun güçlü merkezi otoritesini ve imparatorun rolünü öne çıkaran bir tasarıma sahiptir. İmparatorun yüzünün sikkenin ön yüzünde yer alması, onun hükümdarlığını ve gücünü simgeler. Bu tür

sikkeler, imparatorun imajını halk arasında yaymak ve onu kutsal bir figür olarak pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır.

Envanter No: 338

Bu sikke, Bizans İmparatoru **Marie Tiberius** dönemine (582-602) aittir.

- **Ön Yüz:** “DN MAVRC Tİb PP AVG” yazısı içerisinde cepheden görülen Tiberius’un büstü bulunmaktadır. Yazı silik olmasına rağmen, imparatorun büstü belirgindir.
- **Arka Yüz:** Bir monogram yer alır. Sikke, 11,80 gram ağırlığında, 30x33 mm çapında ve 2 mm kalınlığındadır.

Bu sikke, Roma İmparatorluğu’ndan Bizans’a geçiş döneminin bir yansımasıdır ve Tiberius’un gücünü sembolize eder.

Envanter No: 12, 321, 329, ve 4144

Bu sikkeler, Bizans İmparatoru **II. Justin** (565-578) dönemine aittir.

- **Ön Yüz:** Tahtında oturan II. Justin ve eşi **Sophia** tasvirleri yer alır. İmparator haçlı asa taşıırken, Sophia haç tutmaktadır. Çevresinde “DN IVSTINVS PP AVG.” yazısı bulunmaktadır.
- **Arka Yüz:** Monogramlar ve “VICTORIA AVGVSTORVM” gibi ifadeler yer alır.

Bu sikkeler, altın ve bronz olmak üzere çeşitli materyallerde üretilmiştir.

Envanter No: 12 altın bir sikke olup, 1,49 gram ağırlığında ve 1 mm kalınlığındadır. **Envanter No: 321, 329, ve 4144** bronz sikkelerdir ve her biri farklı ağırlık ve boyutlara sahiptir, ancak tasarım açısından büyük ölçüde benzerlik gösterirler. Bu durum, dönemin darphane tekniklerinin ve sikke basımının standartlaştırılma sürecine işaret eder.

Genel Karşılaştırma

- **Tasarım:** I. Romanus ve Marie Tiberius’un sikkelerinde imparator figürü ve Roma mirası ön plana çıkarken, II. Justin ve Theodora’nın sikkelerinde dini semboller daha belirgin bir şekilde yer alır. Özellikle Theodora’nın sikkeleri, Bizans İmparatorluğu’nun Hristiyan kimliğini güçlü bir şekilde temsil eder.
- **Materyal ve Ağırlık:** II. Justin’in altın sikkesi, diğer imparatorların bronz sikkelerinden daha değerlidir ve bu, dönemin ekonomik zenginliğini ve imparatorluğun prestijini simgeler. Theodora’nın sikkeleri, Bizans İmparatorluğu’nun dini ve politik otoritesini daha sade bir şekilde ifade eder.

- **İkonografi:** I. Romanus ve Marie Tiberius'un sikkelerinde imparator büstü ön plandayken, II. Justin ve Theodora'nın sikkeleri daha çok dini figürlerle süslenmiştir. Bu, Bizans İmparatorluğu'nun siyasi ve dini otoritesinin nasıl iç içe geçtiğini gösterir.

Bu inceleme, Bizans sikkelerinin sadece ekonomik araçlar değil, aynı zamanda imparatorluk propagandasının, dini sembolizmin ve merkezi otoritenin göstergeleri olduğunu ortaya koymaktadır. Her sikke, basıldığı dönemin siyasi ve dini yapısını, sanatını ve toplumun genel değerlerini yansıtan küçük birer tarihsel belgedir. Sikkelerin ağırlık, boyut ve ikonografi açısından gösterdiği çeşitlilik, Bizans İmparatorluğu'nun karmaşık ve zengin tarihini daha iyi anlamamıza olanak tanır.

Sonuç

Bursa Arkeoloji Müzesi'ndeki Bizans sikke koleksiyonunun incelenmesi, Bizans İmparatorluğu'nun tarihsel, kültürel ve ekonomik dinamiklerini anlamak açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu çalışmada ele alınan sikkeler, imparatorluğun farklı dönemlerine ait olup, her biri kendi dönemiyle ilgili önemli bilgiler sunmaktadır. Sikke üzerindeki ikonografi, yazılar ve semboller, Bizans İmparatorluğu'nun siyasi ve dini propagandasının birer yansıması olarak değerlendirilmiştir. Bu semboller, Bizans imparatorlarının gücünü, Tanrı'nın temsilcileri olarak ilahi statülerini ve Hristiyanlığın imparatorluk üzerindeki etkisini göstermektedir.

Çalışma, Bursa Arkeoloji Müzesi'ndeki sikkelerin detaylı bir katalogunu sunmuş ve bu sikkelerin Bizans İmparatorluğu'nun farklı dönemlerindeki siyasi, kültürel ve dini gelişmelerle nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koymuştur. Sikkeler, Bizans İmparatorluğu'nun çeşitli dönemlerinde yaşanan ekonomik değişimlerin izlenmesi açısından da büyük bir değere sahiptir. Özellikle, Bizans İmparatorluğu'nun altın, gümüş ve bronz gibi farklı metallerden yapılmış sikkelerinin, imparatorluğun ekonomik durumunu ve dönemin para politikalarını yansıttığı görülmüştür.

Bu çalışma, Bizans sikkelerinin sadece birer ödeme aracı olarak değil, aynı zamanda imparatorluğun ideolojik ve dini kimliğinin birer yansıması olarak nasıl kullanıldığını da göstermektedir. Sikkeler üzerindeki Hristiyan sembollerinin ve ikonografik unsurların incelenmesi, Bizans İmparatorluğu'nun Hristiyanlıkla olan ilişkisini ve bu ilişkinin imparatorluk üzerindeki etkilerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Özellikle imparator portreleri ve Hristiyan sembollerinin birlikte kullanılması, Bizans İmparatorlarının kendilerini Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcileri olarak nasıl lanse ettiklerini göstermektedir.

Bu bağlamda, Bursa Arkeoloji Müzesi'ndeki Bizans sikke koleksiyonunun, hem yerel hem de uluslararası araştırmalar için vazgeçilmez bir kaynak

olduğu sonucuna varılabilir. Bu sikkeler, Bizans İmparatorluğu'nun tarihini, kültürel yapısını ve ekonomik durumunu anlamak isteyen araştırmacılar için benzersiz bir veri seti sunmaktadır. Ayrıca, bu koleksiyonun korunması ve dijitalleştirilmesi, gelecekte yapılacak çalışmalara büyük katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, Bizans sikkeleri, yalnızca birer tarihsel belge değil, aynı zamanda Bizans İmparatorluğu'nun ideolojik, dini ve ekonomik yapısını anlamak için önemli birer araçtır. Bursa Arkeoloji Müzesi'ndeki bu koleksiyon, Bizans İmparatorluğu'nun farklı dönemlerini ve bu dönemlerde yaşanan dönüşümleri anlamak için eşsiz bir kaynak sunmaktadır. Bu çalışmanın, Bizans sikkelerinin tarihsel ve kültürel değerini ortaya koyarak, gelecek nesiller için önemli bir referans noktası olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, Bursa Arkeoloji Müzesi'ndeki Bizans sikke koleksiyonunun daha fazla araştırmaya tabi tutulması ve bu tür çalışmaların devam ettirilmesi, Bizans tarihi ve kültürüne dair anlayışımızı derinleştirecektir.

Kaynakça

- Chown, John F. *A History of Money From AD 800*. London: Routledge, 1994.
- Gökalp, D. Zeliha, *Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri*, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2019.
- Karaoğlu, T. *"Giresun Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Bizans Sikkesi"*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2017.
- Mango, Cyril. *Bizans: Yeni Roma İmparatorluğu* (Çev. Gül Çağalı Güven). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2021.
- Mercanoğlu, Fevzi . *"Bursa Arkeoloji Müzesinde Bulunan Bir Grup Herakleios Dönemi Sikkeleri"*. Meriç Uluslararası Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, 6(16), (2022):178-194.
- Morrisson, Cecile. *Antik Sikkeler Bilimi: Nümismatik Genel Bir Bakış* (Çev. Zeynep Çizmeli Ögün). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2002.
- Savvides, A., & Hendrickx, B. *Introducing Byzantine History (A Manual for Beginners)*. Paris: Herodotos, 2001.
- Tekin, Oğuz. *Byzantine Coins, The Yapı Kredi Collection / Yapı Kredi Koleksiyonu Bizans Sikkeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.
- Ünal, Ceren. *"Bizans Sikkelerinde Kutsal Kişi Tasvirleri"*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2010.